

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВА У ПРАВОЗАСТОСУВАННІ АДМІНІСТРАТИВНИМИ ОРГАНАМИ ¹

До принципів права у науковій юридичній літературі привертається все більша увага. Вони визначаються джерелами права загалом², джерелами окремих галузей права³. Також в окремих дослідженнях саме право розглядається як спроба конкретизації певних універсальних, фундаментальних принципів⁴.

У процесі правозастосування, загальні принципи права виконують важливі функції, серед яких основними є: 1) допомога при інтерпретації норм права; 2) визначення підстав для перегляду правових актів; 3) сприяння в подоланні прогалин у праві⁵.

В той же час, незважаючи на наявність наукових досліджень, адміністративні органи в основному надають перевагу письмовим нормам-інструкціям, а не принципам права.

Ситуація у судовій гілці влади дещо змінилася в бік покращення. В обґрунтуваннях судових рішень все частіше суди у справах про незаконність актів публічної адміністрації посилаються на принципи права. Зокрема, на принцип юридичної визначеності⁶, принцип *res judicata*⁷, принцип стабільності⁸. В той же час, загальні принципи пра-

¹ **Сігар Дмитро**, аспірант, кафедра адміністративного, фінансового та інформаційного права, УЖНУ.

² Погребняк С. 2011. Загальні принципи права як джерело права. Вісник Академії правових наук України. № 1(64). С. 15

³ Васильєв С.В. 2013. Принципи права в системі джерел цивільного процесуального права України. Університетські наукові записки. №1(45). С. 106. Мірошніченко А. 2009. Принципи права як джерела земельного права України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. № 81. С. 221.

⁴ Погребняк С. П. 2008-2009. Роль основоположних принципів у застосуванні права. Проблеми філософії права. Том VI-VII. С. 130

⁵ Погребняк С. 2011. Загальні принципи права як джерело права. Вісник Академії правових наук України. № 1(64). С. 16.

⁶ Справа №522/7312/13-а. Постанова Верховного суду від 24 січня 2019 року.

⁷ Справа №541/2144/16-а. Постанова верховного суду від 17 квітня 2018 року.

⁸ Справа № 815/121/17. Постанова Одеського апеляційного адміністративного суду від 1 лютого 2017 року

ва, а також спеціальні принципи не набули достатнього рівня впливу на правореалізаційну практику саме адміністративних органів.

Однією з причин цього є те, що правозастосування здійснюється в режимі дозвільного типу регулювання. А в деяких випадках і тлумачення положень статті 19 Конституції (органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України) здійснюються таким чином, ніби регулятивний вплив на діяльність органів виконавчої влади мають тільки приписи нормативно-правових актів, але не принципи. Хоча окремі закони, як, наприклад, «Про Кабінет Міністрів України», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні» регламентують загальні принципи діяльності того чи іншого владного суб'єкта.

Про помилковість таких позицій свідчить також те, що міжнародні акти, що містять вимоги до правозастосовної діяльності адміністративних органів, містять окрім правил та норм, також і принципи. Зокрема, Резолюція Ради Європи (77) 31 «Про захист особи відносно актів адміністративних органів», рекомендує державам керуватися у своїй адміністративній практиці наступними принципами: право бути вислуханим; доступ до інформації; правова підтримка та безплатна правова допомога; виклад мотивів; зазначення засобів правового захисту. Європейські стандарти здійснення дискреційних повноважень в окремих випадках також стосуються принципів правозастосування. Так, Адміністративний орган в ході здійснення дискреційних повноважень не повинен мати інших цілей, ніж ті, для яких повноваження було надано; дотримується об'єктивності та неупередженості, враховуючи тільки ті факти, які стосуються певної справи; дотримується принципу рівності перед законом шляхом запобігання несправедливої дискримінації; підтримує відповідний баланс між будь-якими несприятливими наслідками, які його рішення може мати для прав, свобод або інтересів осіб, і цілями, які він переслідує; приймає рішення протягом строку, який є розумним з огляду на питання, про яке йдеться; послідовно застосовує будь-які загальні адміністративні вказівки, враховуючи водночас конкретні обставини кожної справи (Rec № R (80) 2).

З огляду на це важливим стало закріплення в Кодексі адміністративного судочинства у 2005 році положень, які збереглися і у нинішній редакції акту, що у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті вони: 1) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що ви-

значені Конституцією та законами України; 2) з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано; 3) обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); 4) безсторонньо (неупереджено); 5) добросовісно; 6) розсудливо; 7) з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; 8) пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); 9) з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; 10) своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Ці положення КАС України закріпили принципи в процесуальному законі, однак стосуються вони змісту адміністративних актів та процедури їх прийняття.

Таким чином, значення принципів у процесі правозастосування адміністративними органами зростає, в процесі інтерпретації норм права.